

ETO: 81*115
811.163.41
811.511.141
070.481(497.113)*20*
DOI: 10.19090/hk.2023.4.133-144

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

JUHÁSZ TÓTH Tímea

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Újvidék, Szerbia
timea.tot.juhas@ff.uns.ac.rs

A VAJDASÁG AUTONÓM TARTOMÁNY HIVATALOS LAPJA SZERB NYELVŰ SZÁMAINAK ÉS MAGYAR FORDÍTÁSAINAK ÖSSZEVETŐ ELEMZÉSE

Comparative analysis of the Serbian original issues and
Hungarian translations of the Official Journal of the Autonomous
Province of Vojvodina

Kontrastivna analiza brojeva *Službenog lista Autonomne
pokrajine Vojvodine* i njihovih mađarskih prevoda

Vajdaságban jelenleg öt nemzeti kisebbségi nyelv van hivatalos használatban, melyek között szerepel a magyar is. Ez azt jelenti, hogy a Tartományi Fordítószolgálat Magyar Csoportja rendszeresen elvégzi a jogszabályok és olyan joganyagok fordítását, amelyeket *Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapjában* közzé kell tenni. Jelen dolgozat néhány 2019-ben megjelent szám fordítását tanulmányozza, a fordítási technikákat, a megoldásokat, a hibákat elemzi, valamint kitér arra is, hogy a forrásnyelv mely helyzetekben gyakorolt hatást a célnyelvre.

Kulcsszavak: Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapja, szakfordítás, fordítási technikák, magyar nyelv, szerb nyelv

Bevezetés

A Tartományi Fordítószolgálat 1968-ban alakult meg, majd folyóiratuk, a *Vajdaság Szocialista Autonóm Tartomány Hivatalos Lapja* a következő évben a szerb mellett már négy kisebbségi nyelven is megjelent, melyek között szerepelt

a magyar is. A fordítószolgálat akkor, mint ma is, szolgáltatást végzett a tartományi szervek – Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőháza és a tartományi titkárságok, a Tartományi Kormány által alapított közvállalatok, szolgálatok, alapok és szervezetek számára, lektori feladatokat látott el, mely többek között a jogszabályok és általános joganyagok stilisztikai, helyesírási és nyelvtani szabályosságáról való gondoskodást ölelte fel, valamint a felsorolt írásbeli műveletek között igény szerint szimultán és konsekutív szóbeli fordítást is végzett (Zubac 2018, 33). Ma az említett feladatok mellett a fordítócsoportok egyik kulcsfontosságú feladata a *Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapja* számainak fordítása (Zubac 2018, 34).

Mivel Szerbia és Magyarország államformája között számos különbség fedezhető fel, a jogi és a közigazgatási szakterminológia sem mindig egyezik meg. A szerbiai magyar nemzeti kisebbségből származó fordítóknak gyakran és gyorsan kell megtalálniuk vagy megalkotniuk olyan kifejezéseket, amelyek az anyaországi szakterminológiai szótárakban nem szerepelnek. Az Európa Unióhoz való csatlakozás Magyarország jogi szaknyelvében számos új kifejezést eredményezett, s Szerbiának is az unióhoz való csatlakozása érdekében egyre több angol eredetű szakszót kell meghonosítania. A vajdasági magyar szaknyelvre fordított szövegek tele vannak idegen szavakkal, s azok sokszor helytelen formában vagy jelentésben fordulnak elő, mert a szerb nyelv közvetítő hatása lépten-nyomon érződik (Andrić 2017, 286).

A fontosabb fogalmak értelmezéséhez elmélyült kutatás, de leginkább szakirányú végzettség szükséges, a fordítóknak (és a lektoroknak) azonban csak a töredékük jogász, és ők sem igazodnak el minden területen, csupán azokon, amelyekre szakosodtak (Horváth 2019, 220). Mindezek mellett azt a tényt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a fordítást tanulni kell éppúgy, mint bármilyen más foglalkozást (Andrić 2017, 271). Viszont a fordító motiváltságához hozzájárul az is, hogy sokan hiábavalónak tekintik munkáját, azzal a megjegyzéssel, hogy a *Hivatalos Lap* fordítását úgysem olvassa senki (Andrić 2017, 271). Az említett példák és körülmények következtében hibákkal teli szövegek jönnek létre, melyek ismétlődnek a szövegekben.

A jelen dolgozat a 2019. évi *Hivatalos Lap* magyar nyelvű fordításával foglalkozik. Egy lapszám Általános részből, Külön részből, Hirdető részből, valamint Tartalomjegyzékből áll. A Tartományi Fordítószolgálat feladata – főként a fordítóhiány miatt – csak az Általános rész és a Tartalomjegyzék fordítása, amely a Tartományi Kormány és az általa alapított szervezetek, a Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőháza és a tartományi titkárságok által meghozott rendeleteket, határozatokat, szabályzatokat tartalmazza. Mivel a felsorolt intézmé-

nyek tevékenységi köre igen széles, számos tudományág szakterminológiáját alkalmazzák az egészségügytől kezdve az állattenyésztésen át egészen a különböző mérnöki szakterületekig; jelen tanulmány csak a Tartományi Kormány által kiadott közigazgatási-jogi jellegű rendeletekkel foglalkozik, ezen belül főként a lexikai szinttel.

A fordítások elemzése

A fordítónak a fordítás során számos műveletsort kell elvégeznie ahhoz, hogy az A nyelvről B nyelvre való átváltást meg tudja valósítani. Azonkívül, hogy a forrásnyelvi lexikai egységeket célnyelviekkel helyettesíti, átrendezi a mondat szerkezetét, megváltoztatja a szórendet, a forrásnyelvi mondat egyes elemeit kihagyja, olyan elemeket helyez be a célnyelvi mondatba, melyek az eredetiben nem szerepelnek stb. (Klaudy 1994, 93). Ezeket a műveleteket (behelyettesítés, átrendezés, kihagyás, betoldás, választás stb.) összefoglaló néven átváltási műveleteknek nevezzük (Klaudy 1994, 93). Az átváltási műveletek tanulmányozása fontos módszere a fordítástudományi kutatásoknak: egyrészt a fordított szövegek jellemzőit a szövegek vizsgálatával állapíthatjuk meg (erre irányul a korpuszalapú fordításkutatás), másrészt a fordított szövegekből, a műveletek eredményéből visszakövetkeztethetünk a műveletekre mint folyamatokra is (Heltai 2008, 10). A hiányzó ekvivalens pótlásának kézenfekvő módszere a tükörfordítás, csak hogy ez könnyen eredményezhet akár értelmetlen, akár az eredetitől eltérő jelentésű vagy stílusértékű kifejezést (Horváth 2019, 221).

A közigazgatás nyelvezetére a hivatalos nyelvi stílus használata jellemző, ezen belül a merev, archaikusnak tűnő formák, fordulatok megőrzése és használata, szóismétlések és szóhalmozások a pontosságra való törekvés érdekében vagy a személytelen, illetve érzelmileg visszafogott hangnem stb. Az ilyen szövegek fordításakor a fordítónak sok esetben nem áll rendelkezésére vagy nincs szüksége az átváltási műveletek mindegyikére, mint például a szépirodalmi fordítás esetében, hiszen nem a mű szellemének érzetetésére törekszik, hanem az üzenet minél pontosabb közvetítésére. Ennek ellenére a szakfordító sem fordíthat csak „szó szerint”.

Ezt szemlélteti a következő példa: a szerb *odluka* kifejezésnek a magyar *döntés*, *határozat*, *rendelet* felel meg (Orosz 2011). Ahhoz, hogy a fordító ki tudja választani a megfelelő terminust, figyelembe kell vennie a szövegkörnyezetet, továbbá a jelentés szűkítésének műveletét kell alkalmaznia. Ez azt jelenti, hogy először megkülönbözteti a szó különböző jelentéseit (differenciálás), majd kiválaszt egyet közülük (konkretizálás) (Klaudy 1994, 106). Így kaptuk meg az alábbi megoldásokat:

- (1) Donosi *odluku* – *döntést* hoz
- (2) *Odluka* o razrešenju članova Saveta Medicinskog fakulteta u Novom Sadu – *Határozat* az újvidéki Orvostudományi Kar Tanácsa tagjainak felmentéséről
- (3) Pokrajinska skupštinska *odluka* – tartományi képviselőházi *rendelet*

A megfelelő szó kiválasztásának problémája a fentebb idézett példa alapján fordított esetben is megjelenik, így a magyar *határozat*nak is van néhány szerb variánsa: *odluka*, *rešenje*, *zaključak*, *rezolucija*, *dekret* (Orosz 2012). Tehát ahhoz, hogy választani tudjon a lehetőségek közül, a fordítónak ismernie kell a joganyag tartalmát és persze a jogi hátteret. Ez alapján a következő címben is a *határozat* szerepel:

- (4) *Rešenje* o davanju saglasnosti na Izmene i dopune Programa rada Pozorišnog muzeja Vojvodine za 2019. godinu – *Határozat* a Vajdasági Színháztörténeti Múzeum 2019. évi működési programja módosításának és kiegészítésének jóváhagyásáról

A jelentés szűkítésére még egy példa található az imént idézett mondatban, mégpedig a *rad*, ami *működés*ként szerepel a fordított szövegben. Ennek a szónak is van néhány magyar megfelelője, de ezt a jelentést a *Magyar–szerb jogi és közigazgatási szótár* (Orosz 2012) nem tünteti fel.¹ Így felvetődik a kérdés, hogy az adott kifejezésben – *Program rada* – vajon a fordító hibázott-e, vagy ebben a szöveggörnyezetben helyes a *Működési program* használata. Ha megnézzük az ilyen jellegű magyarországi dokumentumokat, láthatjuk, hogy bár néhol fellelhető a *Működési program* kifejezés, többször használatos a *Munkaprogram*.² A vizsgált anyag rendeleteinek fordításában a *működés* a *rad* szó megfelelőjeként további példákban is megtalálható. Íme néhány ezekből:

¹ Rad – munka, dolog, munkavégzés, tevékenység

² Működési program: https://www.google.hu/search?q=m%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9si+program&source=hp&ei=Ad1HY8jBO4SD9u8Pmcy2yAU&ifsig=AjK0e8AAAAAY0frEvsZt_-8pjTbszop1jbfu-4R1fNb&ved=0ahUKEwiIxr3g9Nz6AhWEgf0HHRmmDVkQ4dUDCAc&uact=5&oq=m%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9si+program&gs_lcp=Cgnd3Mtd2l6EAMyBggAEByQHjoFCAAQgAQ6CwguEIAEEMcBENEDoGUILhCABDoLCC4QgAQQxwEQrWE6CAguEIAEENQCOggIABAWEB4QDzoFCCEQoAE6CAgAEAgQHhANUABYrzRgjjdoBXAAeACAAZMBIAHxEZIBBDYuMTWYAQCgAQE&scIent=gws-wiz
Munkaprogram: https://www.google.hu/search?q=munkaprogram&ei=C91HY8v6EPaO9u8PzL-d0Aw&ved=0ahUKEwiLrPXk9Nz6AhV2h_0HHcxfB8oQ4dUDCA4&uact=5&oq=munkaprogram&gs_lcp=Cgnd3Mtd2l6EAMyBggAEB4QDTIGCAAQBRAeMggIABAIEB4QDTIICAAQCBAeEA0yCAgAEAgQHhANMggIABAIEB4QDTIICAAQCBAeEA0yCgg ►

- (5) Unutrašnje uređenje i organizacija *rada* u Pokrajinskom pravobranilaštvu – A Tartományi Vagyongjogi Ügyészség *működésének* belső szabályozása és szervezési rendje
- (6) Na osnivanje, organizacije i *rad* Škole primenjuju se propisi o javnim službama i srednjem obrazovanju i vaspitanju. – Az Iskola megalapítására, szervezésére és *működésére* a közszolgáltatokról és középfokú oktatásról és nevelésről szóló jogszabályokat kell alkalmazni.

A *működés* kifejezés az elemzett fordításokban a *funkcionisanje* és *poslovanje* szavak megfelelőjeként is megjelenik. Ezek ugyan más alakban, de megtalálhatók a szótárakban: a *funkcija* főnévként mint *működés*, valamint a *funkcionalan*, *-lna*, *-lno* melléknévként mint *működési*, a *poslovanje* pedig főnévként mint *működés*. Ez már kiindulási alap lehetett a fordítónak ahhoz, hogy a neki megfelelő formákat alkossa meg belőlük.

- (7) Sredstva za *obavljanje delatnosti* Fakulteta obezbeđuju se iz budžeta Autonomne pokrajine Vojvodine, Republike Srbije i drugih izvora finansiranja, u skladu sa zakonom. – A Kar *működéséhez* szükséges eszközöket Vajdaság Autonóm Tartomány és a Szerb Köztársaság költségvetéséből biztosítják, valamint más, a törvényben előírt pénzügyi forrásokból.

A (7) mondat a *működés* kifejezés használatának egy további példája, éspe dig a szerb *obavljanje delatnosti* kifejezés fordításaként. Ebben az esetben a célnyelvben egyetlen szó is vissza tudta adni két (vagy máskor több) forrásnyelvi szó értelmét. Ezt a jelentések összevonásának nevezzük (Klaudy 1994, 118). Ilyen megfeleléseket a kétnyelvű szótárak is szép számmal tartalmaznak, a fordítók mindennapi gyakorlatukban azonban jóval több összevonást alkalmaznak, mint amennyi a kétnyelvű szótárakban található (Klaudy 1994, 118). Az idézett példában az *obavljanje delatnosti* megfelelője a *tevékenység végzése*, viszont esetünkben a szótár által felkínált ekvivalens alkalmazásával a magyar mondat nehézkes, erőltetett lenne (*A Kar tevékenységének végzéséhez szükséges eszközöket...*). Valószínűleg ezért választhatta a fordító a kételemű szakterminusz főnévvé való redukálását.

► AEAQgQHhAPEA0yCAgAEAQgQHhANMggIABAIEB4QDTtoICC4Q1AIQkQI6BQgAEJEC OgUIABCABDolCC4QgAQQxwEQ0QM6BQguEIAEOggILhCABBUDUAjoLCC4QgAQ QxwEQrwE6BwgAEIAEEA06BwgAEIAEEA06CAgAEB4QDRAKOGQIABAcSgQIQRg ASgQIRhgAUABY-RRgvxZoAHABeACAAa4BiAHc5IBBDEuMTGYAQCgAQHAAQ E&scilient=gws-wiz

A *Hivatalos Lap* más számaiban viszont mégis megjelenik az említett szótári megfelelő, két változatban:

- (8) Rešenje o davanju saglasnosti za *obavljanje* druge *delatnosti* koja je u funkciji osnovne *delatnosti* Domu učenika srednjih škola „Angelina Kojić Gina“ Zrenjanin – Határozat a nagybecskereki Angelina Kojić-Gina Középiskolás Diákothton alaptevékenységébe tartozó más *tevékenység ellátásának* jóváhagyásáról
- (9) Rešenje o davanju saglasnosti za *obavljanje* druge *delatnosti* koja je u funkciji osnovne *delatnosti* Domu učenika srednjih škola „Brankovo kolo“ Novi Sad – Határozat az újvidéki Brankovo Kolo Középiskolai Kollégium alaptevékenységeinek funkciójában levő más *tevékenység végzésének* jóváhagyásáról

Ha megnézzük a forrásnyelvi szerb mondatokat, a határozatok szövege – a hivatkozott intézmények kivételével – megegyezik, míg fordításuk nem. Könnyen észrevehető, hogy mindkét változat igen hosszú és erőltetett, valamint mindkét helyen melléknévi igenévvel (*tartozó, levő*) lehetett megoldani az *u funkciji osnovne delatnosti* kifejezést, amely az első esetben talán sikeresebb, mint a másodikban, ahol inkább „szó szerinti” fordítás történt, tekintettel arra, hogy a *funkció* szót is beiktatták, annak ellenére, hogy a célnyelvben ez felesleges. Elmondható, hogy a forrásnyelv mindkét esetben hatást gyakorolt a célnyelvre.

A dolgozat (4), (8) és (9) forrásnyelvi példamondataiban megjelenik a *davanje saglasnosti* kételemű kifejezés, melynek magyar megfelelője az egyelemű *jóváhagyás*. Annak ellenére, hogy a *saglasnost* jóváhagyást jelent, a szerb kifejezés szó szerinti fordítása „*jóváhagyás megadása*”, amire a magyarban semmi szükség, hiszen ez a főnév már magában hordozza mindkét szó jelentését. Így ezt a kifejezést a közigazgatási-jogi szótár nem tartalmazza. Az eredeti szöveghez való görcsös ragaszkodás nemcsak azt jelenti, hogy a fordító eleve lemond minden fordítói kreativitásáról, de erőszakot tesz saját nyelvérzékén (Szilágyi 1983, 69). A fordítónak gyakran (nem csak ebben az esetben) a józan észre és nyelvérzékére kell támaszkodnia ahhoz, hogy felmérje, valójában mit és hogyan mond a célnyelvben az esetleges szóhalmozások vagy a forrásnyelv túlzott befolyásának elkerülése érdekében.

A többelemű kifejezésnek egy elemmé való redukálására, illetve fordítva, egy elemnek több elemmé gyarapítására még néhány példa következik, mégpedig az (5) és (6) mondatokból.

A (6) mondatban megjelenő *javna služba* szó értelmét összevonással a magyarban egyetlen szó is vissza tudta adni (*közszolgálat*), míg a *srednje obrazovanje* esetében a fordítás bővült, így a *közép* helyett *középfokú* összetett melléknevet kellett használni (*középfokú oktatás*).

Az (5) mondat példájának problematikája már jóval összetettebb. A *Pokrajinsko pravobranilaštvo*, azaz a *Tartományi Vagyonjogi Ügyészség* elnevezés a szerbben kételemű, a magyarban három. Maga a *pravobranilaštvo* szó köznyelvi jelentése *jogvédelem* lenne, de a *pravobranilac* megfelelője *ügyész* minden jogi szótárban. Ez a lexéma ilyen főnévi alakban, mint a jelen korpusz anyagában, a jogi szótárakban nem is szerepel. Ezenkívül a magyar elnevezés még a *vagyonjogi* szót is tartalmazza, amellyel a forrásnyelvinél pontosabb információt kapunk az adott szerv tevékenységéről. Viszont a nemzetközi elnevezések, intézménynevek, földrajzi nevek stb. esetében a célnyelvi lexémát nem kiválasztani kell, hanem megtalálni a pontos megfelelőjét, és egyszerűen behelyettesíteni (Klaudy 1994, 106). A behelyettesítés módja különböző lehet a változatlan átvételtől az átíráson és a tükörfordításon keresztül a leíró fordításig, a közös azonban mindegyik műveletben az, hogy a fordítónak ilyenkor nincs választási lehetősége (Klaudy 1994, 106). Ez olyan eset, amikor is a fordításhoz nem elegendő „csak” ismerni, beszélni a nyelvet, ugyanannyira érteni kell a fordítás tematikájához is, és tudni kell, hogy valaminek van-e bevett célnyelvi megfelelője vagy nincs.

A következő példákban a fordító szabadabban járt el, mondhatni elrugaszkodott az eredeti mondattól, s fordítását bővítette, illetve a szöveget két helyen is magyarázattal gyarapította, annak ellenére, hogy erre nem volt feltétlenül szükség.

(10) Do izbora i konstituisanja Saveta Fakulteta, u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju, statutom i *opštim aktima* Fakulteta, njegove poslove obavljaće privremeni savet u sastavu:... – A Kar Tanácsának megalakulásáig, a Felsőoktatásról szóló törvénnyel, valamint a Kar statútuma és *általános működési és szervezési szabályzataival* összhangban, a Tanács tevékenységét az *alábbi* összetételű ideiglenes tanács fogja végezni:...

(11) Grupe kriterijuma su:... – A mérce-csoportok az *alábbiak*:...

Az *opšti akti* jelzős szerkezetet a fordító *általános működési és szervezési szabályzattal* adja vissza, holott a szóhalmozásra semmi szükség, hiszen ebben az esetben az *általános jogi aktus* fordítás elegendő lett volna. A második esetben a hozzáadott szó az *alábbi*, annak beékelése indokoltabb, mivel ilyen és ehhez

hasonló szerkezetek igen gyakran fordulnak elő a *Hivatalos Lap* szövegeiben. A (10) mondat első része tartalmazza a különböző rendelkezéseket, majd azt felsorolás követi. A szerb nyelv hátravetett szórendjét ilyenkor a magyarban nehéz visszaadni, csak két megoldás közül lehet választani: vagy felbontjuk a mondatot és beékeljük a felsorolás elemeit, vagy a *következő, alábbi, feltüntetett*, a kontextusba illő hasonló szavakkal bővítjük. A hivatalos szövegekben az utóbbi eljárás jobbnak bizonyul, hiszen nem kell szétbontani hozzá a szöveget, így az valamivel hüebb maradhat a forrásnyelvhez. A (11) példa szintén az indokolt beékelést szemlélteti.

A (10) példamondat még egy fordítási műveletet tartalmaz: a szerb *njegove* birtokos névmást a *Tanács* főnév váltja fel. A magyarban kénytelenek vagyunk megnevezni a birtokost ahhoz, hogy egyértelmű pontos információt kapjunk. Ebben az esetben, ha az *ő tevékenységét* fordítás állna, nem lehetne tudni, kire is vonatkozik pontosan az az *ő*, ellentétben a szerbvel, ahol egyértelműbb a vonatkozása. A jogi stílus nem bánja a szóismétlést, azzal, hogy a *Tanács* szó ismétlődik egy mondaton belül, nem csökken a szöveg stílusértéke, csak a kifejezés lesz pontosabb. Viszont ebben a mondatban egy félrefordítást is fellelhetünk, mégpedig a: *Do izbora i konstituisanja Saveta Fakulteta – A Kar Tanácsának megalakulásáig*. Első pillantásra úgy vélhetjük, hogy a fordító kifejejtette az *izbor*, azaz *megválasztás* szót. Bár ha jobban belegondolunk, a *megalakulás* aktusa magában foglalja azt is, hogy a tagokat először meg kell választani. Ebben az esetben nem dönthető el, hogy a fordító a – szóhalmazt elkerülendő – a gazdaságos fordítást választotta, vagy az idézett példa csak figyelmetlenség eredménye.

Ugyanazt a lexémát (*sledeće*) különböző módon fordítják a (12) és (13) mondatokban idézett felsorolások szövegében, ahol egyszer (12) *következő*-ként, másszor pedig *alábbiként* szerepel.

(12) Memorandum o saradnji obuhvata *sledeće*:... – Az együttműködési nyilatkozat a *következőket* öleli fel:...

(13) Ovim programom utvrđuje se raspored sredstava za *sledeće* aktivnosti:...
– Jelen program meghatározza az eszközök felosztását, és pedig az *alábbi* tevékenységekre:...

A második példában a fordítás az *alábbi* melléknév mellett még egy *és pedig* kötőszóval is bővült. A magyar valóban megkívánja a hosszú mondat mellékmondatokká való felbontását, amit a szerb nem feltétlenül igényel. A *sledeće* szó magyar fordítása akár a *következő*, akár az *alábbi* lehet, viszont a két változat használata nem elégíti ki a következetesség és egyetemesség azon kritériumát, amelyet az ilyen szövegek megkövetelnének.

Érdekes a (12) példában szereplő *Memorandum* fordítása, mely francia eredetű szó, s a diplomáciai érintkezések írásbeli formájának elnevezése. Ennek az Orosz-féle jogi-közigazgatási szótárban (Orosz 2011) szereplő magyar megfelelője *memorandum* vagy *emlékirat*. A *Hivatalos Lapban együttműködési nyilatkozatként* szerepel, itt a fordító a létező jogi ekvivalens használata helyett a körülírás műveletét alkalmazta. A körülíró fordítás során a pontos célnyelvi megfelelő hiányában a fordítók egy általános jelentésű főnévvel és egy konkrétizáló jelzővel adják vissza a forrásnyelvi szó értelmét (Klaudy 1994, 121). Ez itt meg is történt, hiszen a jelen dolgozatban említett Memorandumban a felek valóban együttműködési szándékukról nyilatkoznak, így ez a kifejezés megfelel az adott okmány tartalmának. Ebben az esetben az a kérdés, hogy az említett körülmények elég okot adnak-e arra, hogy a fordító elrugaskodjon a létező szakterminustól, és kiegészítse a fordítást.

Valamennyi joganyag utolsó szakaszának rendelkezése a következő sémán alapul:

- (14) Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Autonomne pokrajine Vojvodine“. – Ez a határozat a Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapjában *való* közzétételétől *számított* nyolcadik napon lép hatályba.

Ebben a mondatban két esetben is betoldásra volt szükség, a *való* melléknév és a *számított* melléknévi igenév betoldására, amelyekkel egy hátravetett szerkezetet kaptunk a magyarban. A *való* szó választása esetében a fordítónak nem volt sok lehetősége, még a *történő* kifejezéssel hidalhatta volna át ezt az átvezetést, viszont az nehezkesebb szöveget eredményezett volna. A második esetben a *számított* szó egy logikus gondolatmenet következménye: a közzététel napjától számítjuk a napokat a hatálybalépésig, az így alkotott melléknévi igenév értelemszerűen beilleszkedik a szövegbe. Ez a rendelkezés valamennyi joganyagban többé-kevésbé megegyezik, így a magyar fordítása is többnyire sablonszerűen ismétlődik.

Az utolsó példában (14) fellelhető egy állandósult szókapcsolat is, éspedig a *stupa na snagu*, melynek magyar ekvivalense a *hatályba lép*. A magyar és a szerb ígéhez is egy határozói bővítmény járul, de a két nyelv vonatkozásában szerkezeti különbségek vannak (Andrić 2017, 273), mivel az adott szónak más a vonzatkerete a két nyelvben. Ez a kifejezés más szempontból is megközelíthető. A frázis főnévi eleme a *snaga*, minek magyar megfelelője az *erő* (más szótári jelentése még a *hatalom*, *teljesítmény*), ami ilyen értelemben meg is jelenik jogi szövegekben, mint például *pravna snaga* – jogerő, *radna snaga* – munkaerő, de *hatály* főnévként a *stupa na snagu* szókapcsolatban állandósult jelleggel rendelkezik.

A dolgozat utolsó elemeként egy értelmezési probléma következik, mégpedig a (7) példából, mivel ebben az esetben a célnyelvi átültetés a forrásnyelvi szöveg értelmezésétől függ. Az *u skladu sa* kifejezés szinte minden jogi szövegben megjelenik, a magyar megfelelője pedig az *összhangban* ragos főnév, az adott jogalapra való hivatkozással társítva, amely állandó határozóként szerepel. Ez a szerkezet grammatikailag ekvivalens a szerb konstrukcióval. Az adott helyzetet a fordító úgy értelmezte, hogy az eszközöket az említett költségvetésből és a törvényben előírt pénzügyi forrásból biztosítják. Tehát e szerint az értelmezés szerint a törvény csak a pénzügyi forrásokra irányul. A mondat másfajta értelmezése pedig az lenne, hogy az eszközöket a felsorolt költségvetésekből és más pénzügyi forrásokból biztosítják, ami – vonatkozhat a költségvetésekből eredő mértékre vagy a biztosítás módjára – összhangban van a törvénnyel. A szerb kifejezés pontatlan, ez hatással van a fordításra is. A forrásnyelvi mondatból nem lehet megtudni, hogy a fentebb taglalt magyarázatok közül melyik variáns a helyes, így nem kell feltétlenül félrefordításról beszélnünk.

Összegzés

A jelen kutatás olyan példamondatokat mutatott be, amelyek a vizsgálat korpuszának választott 2019. évi *Hivatalos Lapban* gyakran ismétlődnek, a kiemelt jogi fordulatok pedig rendszeresen megjelennek más számokban, valamint más jogi-közigazgatási szövegekben is. Emiatt nem kellenne, hogy eltérés legyen a fordításokban. Ez elmondható a forrásnyelvi szövegekről is, hiszen a teljes év kiadványainak vizsgálata után kiderült, hogy a szerb nyelvű szöveg sem következetes, és annak pontatlan kifejezésmódja is hatással van a fordítás minőségére.

A korpuszt szakterminológia és állandósult szókapcsolatok építik fel. Ez a dolgozat elsősorban a szavak szintjét vizsgálta és ebből kifolyólag a lexikai átváltási műveletekre összpontosított, de a két nyelv felépítése közötti különbségek miatt lépten-nyomon fellelhetők a grammatikai, valamint pragmatikai transzfer jegyei is.

A dolgozat bemutatta, hogy a szakfordítónak mely nehézségekkel kell szembenéznie egy jogi-közigazgatási szöveg fordítása során. A példák alapján nagy kihívást jelent kiválasztani a megfelelő ekvivalenst a szótárban felsorolt néhány variáns közül, hiszen ehhez többek között ismerni kell a szövegkörnyezetet, a joganyag tartalmát és nem utolsósorban ajánlatos megkeresni a hasonló magyarországi okmányokban használt megfelelőjét is.

Irodalom

- Andrić Edit. 2017. Szakfordítás. In *Fordításkritika – Kritika prevoda*. 267–292. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Heltai Pál. 2008. Lexikai átváltási műveletek irodalmi és szakfordításban. In *Fordítástudomány* 10 (1): 5–17. https://www.epa.hu/04100/04125/00007/pdf/EPA04125_forditastudomany_2008_1_005-017.pdf (2022. okt. 28.)
- Horváth Péter Iván. 2019. Hiteles fordítás és terminológia – 1000 szó tükrében. In *Diszciplínák találkozása: nyelvi közvetítés a XXI. században*, szerk. Szoatak Szilvia. 220–246. Budapest: OOK-Press Kft.
- Klaudy Kinga. 1994. *A fordítás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Scholastica <https://mek.oszk.hu/22600/22623/22623.pdf> (2022. okt. 28.)
- Orosz János. 2011. *Szerb–magyar jogi és közigazgatási szótár*. Novi Sad: Forum.
- Orosz János. 2012. *Magyar–szerb jogi és közigazgatási szótár*. Novi Sad: Forum.
- Szilágyi Károly. 1983. Görcsös ragaszkodás vagy elrugaszkodás? In *Prevodilačke spone*, szerk. Jovan Jerković. 68–72. Beograd: Jugoslovensko udruženje „Nauka i društvo“.
- Zubac Miloš szerk. 2018. *Pedeset godina od osnivanja Prevodilačke službe u AP Vojvodini*. Novi Sad: Forum.

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE SERBIAN ORIGINAL ISSUES AND HUNGARIAN TRANSLATIONS OF THE OFFICIAL JOURNAL OF THE AUTONOMOUS PROVINCE OF VOJVODINA

There are currently five national minority languages in official use in Vojvodina, among which is Hungarian. This means that the Hungarian Group of the Provincial Translation Service regularly provides the translation of legislation and acts that must be published in the Official Journal of the Autonomous Province of Vojvodina. This work is about the translation of some published issues, analyzes the translation techniques, mistakes and solutions, and also covers the situations in which the source language influenced the target language.

Keywords: The Official Journal of the Autonomous Province of Vojvodina, translation, translation techniques, Hungarian language, Serbian language

KONTRASTIVNA ANALIZA BROJEVA SLUŽBENOG LISTA AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE I NJIHOVIH MAĐARSKIH PREVODA

U Vojvodini su trenutno u službenoj upotrebi pet manjinskih jezika među kojima se nalazi i mađarski. To znači da mađarski prevodioci u Pokrajinskoj prevodilačkoj službi kontinuirano obavljaju prevođenje propisa i pravnih akata koji se objavljuju

u Službenom listu Autonomne pokrajine Vojvodine. Ovaj rad proučava prevode nekoliko objavljenih brojeva u 2019. godini, analizirajući prevodilačke postupke, tehnike prevođenja, rešenja i greške, a osvrće se i na to u kojoj meri je izvorni jezik uticao na ciljni jezik.

Ključne reči: Službeni list Autonomne pokrajine Vojvodine, stručno prevođenje, tehnike prevođenja, mađarski jezik, srpski jezik

A kézirat beérkezésének ideje: 2023. júl. 1.

Közlésre elfogadva: 2023. szept. 1.